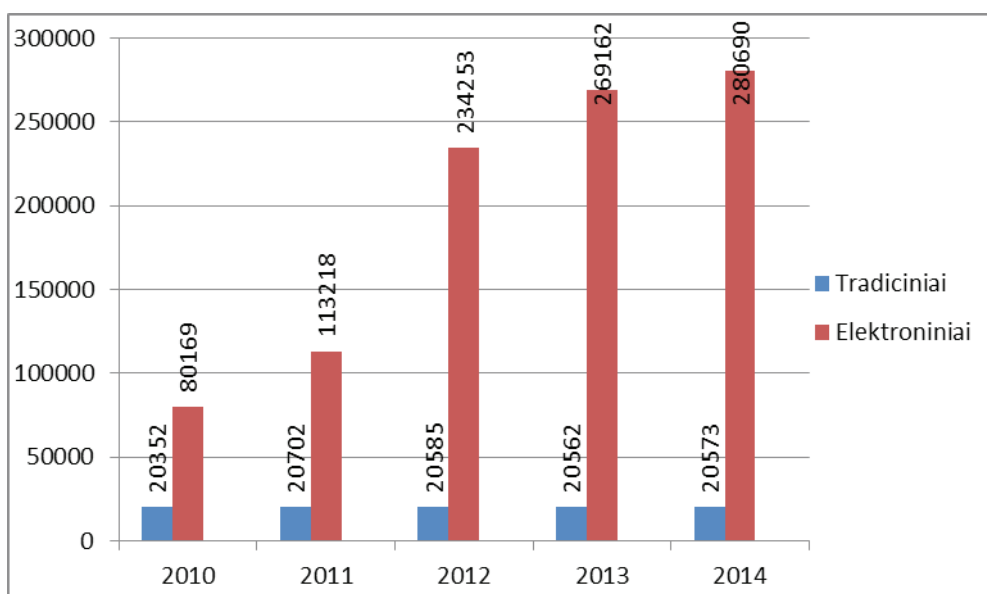

5.3. STUDIJŲ IR MOKSLO IŠTEKLIŲ PLĖTRA

Efektyviam studijų ir mokslo procesui organizuoti 2014 m. įsigyta 280 tūkst. tradicinių ir elektroninių dokumentų. Tradicinių dokumentų įsigyta per 20 tūkst., elektroninių – per 260 tūkst. Vykdoma aiški informacijos išteklių plėtra į elektroninę erdvę. 2014 m. įsigyti el. dokumentai sudarė 93,2 % (2010 m. – 79,8 %), o tradiciniai 6,8 % (2010 m. – 20,2 %) visų tais metais pirktų dokumentų (124 pav.). 2014 m. vienam studentui teko beveik 34 nauji dokumentai.

124 pav. Informacijos ištekliai 2010–2014 m.

Iš viso 2014 m. bendruomenė turėjo prieigą prie 600 tūkst. dokumentų: beveik 336 tūkst. tradicinių ir 260 tūkst. elektroninių dokumentų. 2014 m. prenumeruotos 46 duomenų bazės iš 24 užsienio ir Lietuvos tiekėjų. Panašų duomenų bazių skaičių 2014 m. prenumeravo Talino universitetas – 52, Latvijos universitetas – 36, Čekijos Ostravos universitetas – 30. 24 duomenų bazės prenumeruotos per Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacijos projektą „eMoDB.Lt2: elektroninių duomenų bazių atvėrimas Lietuvai“.

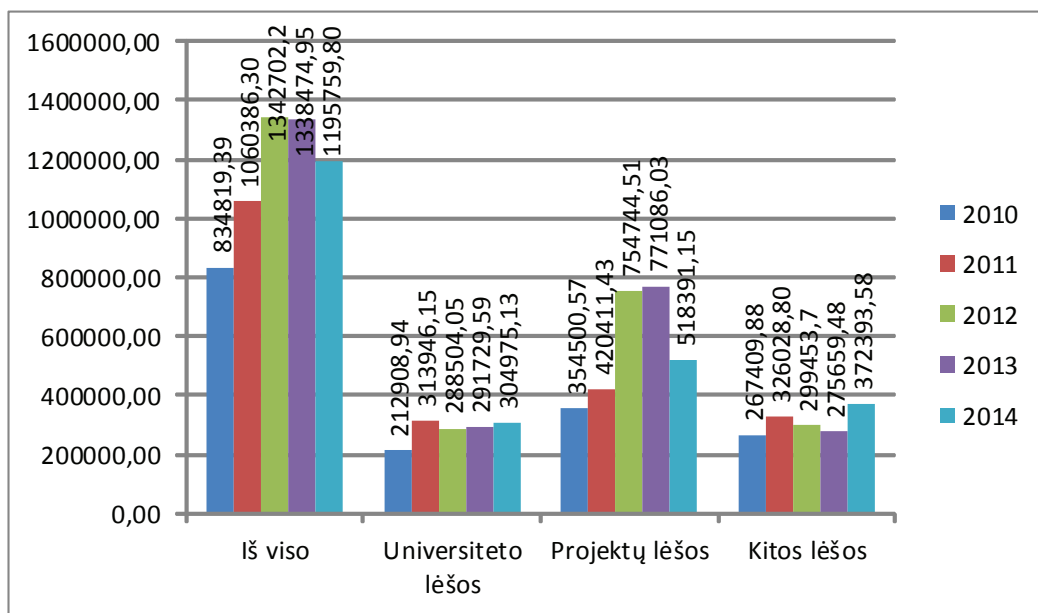
Universitetui prisidedant tik 10 % lėšų. Duomenų bazėse daugiausia el. knygų – 156 tūkst., visateksčių žurnalų – 32 tūkst. ir per 70 tūkst. kitų el. dokumentų. Duomenų bazėse el. dokumentų skaičius iš viso išaugo 4,4 %, palyginti su 2013 m., 2014 m. testuotos 42 duomenų bazės, kurių svarbiausios skirtos mokslo produkcijai vertinti bei analizuoti – *Scopus* ir *Thomson Reuters Web of Science*, duomenų bazės SAGE mokslo tyrimų įrankiai.

Geriausiai elektroninės bibliotekos svarbą parodo jos panaudos rodikliai, t. y. vartotojų atliktų paieškų ir atsisiųstų visateksčių dokumentų ir santraukų skaičius. 2014 m. vartotojai atliko 2,2 mln. paieškų bibliotekos rengiamuose kataloguose ir duomenų bazėse, Universiteto el. publikacijų institucinėje talpykloje bei licencijuojamose duomenų bazėse. Stebima tendencija, kad 2010–2014 m. mažėja atliekamų paieškų skaičius bibliotekos kataloguose ieškant spausdintų dokumentų, tačiau tuo pat metu auga paieška ir visateksčių dokumentų atsisiuntimas Universiteto el. publikacijų institucinėje talpykloje, licencijuojamose duomenų bazėse.

2014 m. vartotojai atsisiuntė per 1,2 mln. visateksčių dokumentų (2013 m. beveik 1,2 mln.) iš licencijuojamų duomenų bazių bei institucinės talpyklos. Tai reiškia, kad vienas akademinės bendruomenės narys 2014 m. atsisiuntė ir skaitė po 133 el. dokumentus. Dauguma atsisiųstų visateksčių dokumentų (per 800 tūkst.) yra iš el. publikacijų institucinės talpyklos, todėl pasiteisino bibliotekos iniciatyva dėl šios talpyklos sukūrimo. Be to, Universitetas jau antri metai lyderiauja tarp kitų Lietuvos mokslo institucijų skaitmenindamas mokslo produkciją: 2014 m. biblioteka suarchyvavo 1 339, 2013 m. – 943 dokumentus.

2014 m. pabaigoje bibliotekos informacinėje sistemoje buvo per 177 tūkst. bibliografinių įrašų. Ataskaitiniais metais buvo parengta beveik 15 tūkst. naujų įrašų. Šiuo metu 99 % bibliotekos turimų išteklių galima surasti bibliotekos informacinėje sistemoje.

2014 m. įsigytų spausdintų ir elektroninių išteklių finansinė vertė – beveik 1,2 mln. Lt., iš jų didžioji dalis lėšų yra iš projektų – per 518 tūkst. Lt, iš Universiteto lėšų beveik 305 tūkst. Lt. Palyginti su 2010 m., projektų ir Universiteto skiriamos lėšos fondams papildyti išaugo 1,4 karto. Ataskaitiniais metais vienam studentui išleista 34 Lt. Bibliotekos fondas papildytas dovanotais, institucijų perduotais bei mainais įsigytais leidiniais, kurių vertė – per 372 tūkst. Lt.

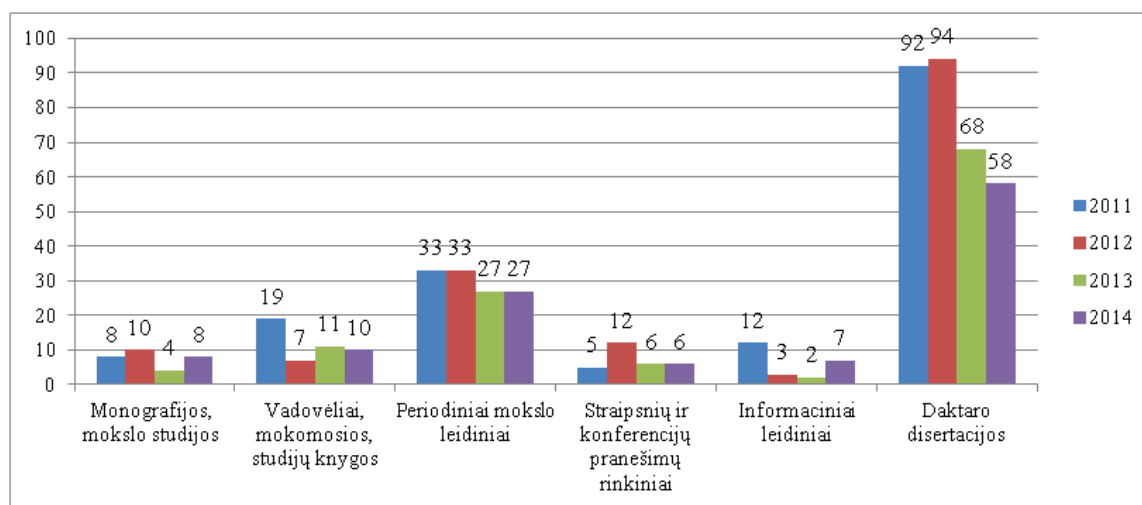
125 pav. Lėšos informacijos ištekliams 2010–2014 m.

2014 m. bibliotekoje įsteigtas Leidybos skyrius, reorganizavus Universiteto leidyklą. Skyrius pradėjo koordinuoti Universiteto leidybos procesus, o leidybos paslaugas teikia viešųjų pirkimų konkursą laimėję tiekėjai. Šiuo struktūriniu pokyčiu siekta paskatinti Universiteto mokslo ir studijų darbų leidybą, teikti efektyvias su leidyba susijusias paslaugas, organizuoti ir užtikrinti leidinių prieinamumą, platinimą (dalijimasis, sklaida) ir išsaugojimą.

2014 m. Universitete išleista 116 pavadinimų leidinių: 32 455 egzemplioriai, 47 elektroniniai leidiniai (33 knygos, 14 pavadinimų žurnalų, 33 žurnalų numeriai, kuriuose 393 straipsniai); 1 115 autorių lankų teksto ir vaizdinės medžiagos mokslo bei studijų leidinių:

- 27 pavadinimų periodiniai mokslo leidiniai (iš jų 11 – elektroniniu formatu, 3 – anglų kalba);
- 8 mokslo monografijos bei studijos;
- 10 vadovėlių, mokomosios literatūros leidinių;
- 6 straipsnių ir konferencijų pranešimų rinkiniai;
- 7 Universiteto informaciniai leidiniai;
- 58 disertacijos ir disertacijų santraukos.

Leidybos ir operatyviosios spaudos finansinė vertė 2014 m. – per 750 tūkst. litų. 2014 m. Universiteto mokslininkai ir tyrėjai 26 leidinių leidybai pasitelkė 11,5 tūkst. Lt paramos iš Lietuvos mokslo tarybos ir beveik 400 tūkst. litų projektų lėšų.

126 pav. Universiteto leidyba 2011–2014 m.

Siekdama plėtojant Universiteto veiklą virtualumą, kurti jį atitinkančias lanksčias ir dinamiškas tinklines studijų, mokslo, meno ir valdymo aplinkas, diegti modernias informacines ir ryšio technologijas, Universiteto biblioteka 2014 m. įdiegė pažangią mokslinės komunikacijos elektroninių mokslo žurnalų leidybos sistemą *Atviroji žurnalų sistema (Open Journal Systems, OJS, <http://ejournals.vdu.lt>)*. Tai sistema, sudaranti galimybę interaktyviai (angl. *on-line*) organizuoti ir valdyti visus Universiteto el. žurnalų publikavimo etapus (straipsnių pateikimą, redagavimą, recenzavimą, publikavimą, indeksavimą). Sistemą pradėjo naudoti du Universiteto periodiniai mokslo žurnalai: „International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach“ ir „SOTER: Journal of Religious Science“.

Spręsdamas aktualius Universiteto mokslo leidinių el. leidybos kokybės klausimus: tarptautinių standartų naudojimą, įsitraukimą į tarptautinį mokslo ir meno leidėjų tinklą, mokslo ir meno leidinių

viešinimą, Universitetas 2012 m. tapo PILA (*Publishers international linking association* ir *CrossRef*) nariu. Universitete pradėta diegti DOI (angl. *Digital Object Identifier*) – skaitmeninio objekto identifikatoriaus sistema, kurios tikslas – pastovi elektroninio dokumento vieta pasauliniame žiniatinklyje, kūrinių nuolatinio saugojimo, jungčių su kitais meno, mokslo darbais kūrimas, prevencinės plagiato patikros galimybės. 2014 m. biblioteka aktyviai ėmėsi iniciatyvos ir į sistemą įtraukė 9 Universiteto mokslo žurnalus, suteikė DOI 327 mokslo straipsniams, 2013 m. šia paslauga naudojosi tik 2 žurnalai 35 straipsniuose.

2014 m. sukurti du nauji bibliotekos tinklalapiai lietuvių ir anglų kalbomis, kurie suteikia informacijos apie Universiteto mokslo ir studijų išteklius bei bibliotekos ir leidybos paslaugas: Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka (<http://biblioteka.vdu.lt>) ir Vytauto Didžiojo universiteto leidyba (<http://leidyba.vdu.lt>). 2014 m. tinklalapiuose įdiegta statistikos rinkimo sistema *Google Analytics*, kuri suteikia galimybę analizuoti tinklalapių lankomumą, stebėti duomenų kitimą. Ataskaitiniais metais tinklalapiuose apsilankė per 124 tūkst. lankytojų (unikalių – 46 tūkst.), per dieną – 342 (unikalių – 127), auga ir puslapių peržiūrų skaičius – per 386 tūkst. Palyginti su 2010 m., metinis peržiūrėtų puslapių skaičius išaugo per 100 tūkst.

2014 m. Universiteto mokslininkams bibliotekos sukurta interaktyvi sąsaja mokslo publikacijoms pateikti elektroniniu būdu (<http://knygos.vdu.lt:8080>). Naudojantis šia sąsaja atsiųsta 216 publikacijų. Mokslininkams sukurta interaktyvi leidinio paraiškos forma (<http://leidyba.vdu.lt/lt/paslaugos/leidinio-paraiska>), leidžianti internetu pateikti leidybos užsakymą. 2014 m. Universiteto bendruomenė operatyviosios spaudos užsakymus jau galėjo teikti internetu (<http://leidyba.vdu.lt/lt/spaudos-paslaugu-uzsakymas>).

Universiteto akademinės etikos kodekse deklaruojama viena svarbiausių Universiteto vertybių – akademinis sąžiningumas, kurio norma – pagarba intelektinei nuosavybei. Siekiant išvengti plagjavimo bei autorių teisių pažeidimo atvejų, Universiteto mokslo žurnalų redakcinės kolegijos, studijų darbų vadovai, recenzantai ir kiti suinteresuotieji 2014 m. turėjo galimybę naudotis paslaugos *CrossCheck* įrankiu *iThenticate* ir patikrinti, ar Universiteto mokslo ir studijų darbuose nėra tekstų sutapties. 2014 m. patikrinta 10-ies mokslo žurnalų straipsniai (179) bei 546 studijų baigiamieji darbai.

Rengiant studijų darbus bei mokslines publikacijas, mokslo etikos padeda laikytis Universitete pradėtas naudoti licencijuojamas programinis įrankis *Refworks*. Jis suteikia galimybę akademinės bendruomenės nariams sukaupti darbuose naudojamos literatūros aprašus, rengiamame tekste pagal pasirinktą citavimo stilių tiksliai pateikti nuorodas į cituojamus šaltinius ir darbo ar publikacijos pabaigoje automatiškai sudaryti panaudotos literatūros sąrašą. Siekiant korektiško citavimo mokslo ir studijų darbuose ataskaitiniais metais biblioteka parengė pagrindinių citavimo stilių pavyzdžius (<http://biblioteka.vdu.lt/bibliografines-nuorodos>).

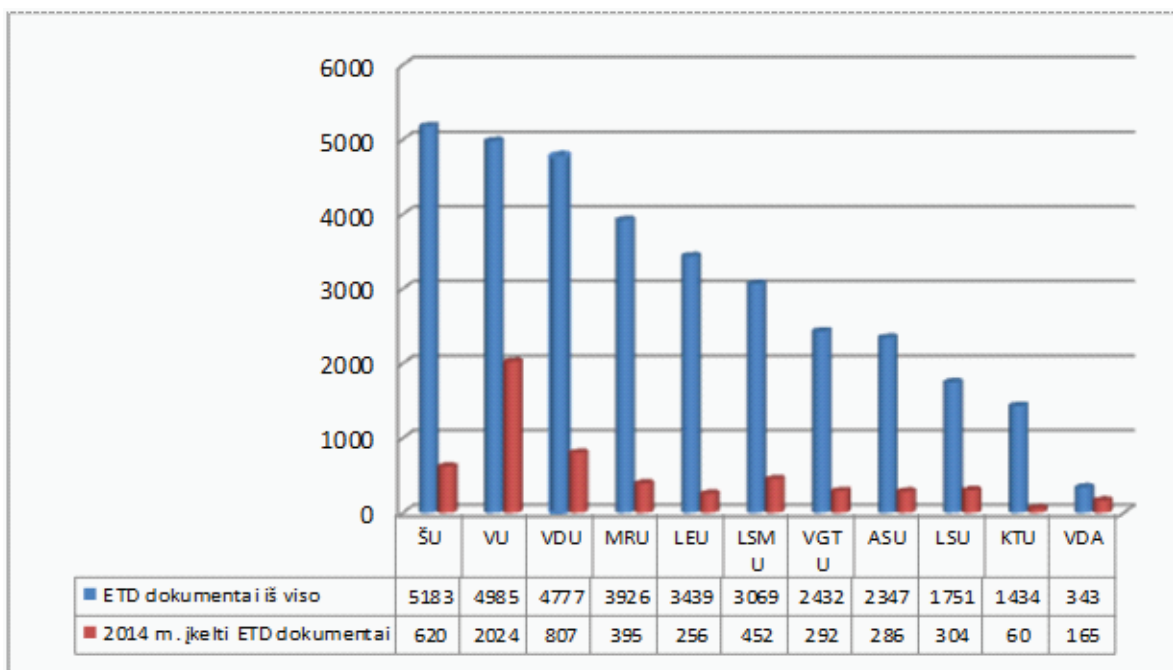
Stiprinant Universiteto bendradarbiavimą su įvairiomis bendruomenėmis, visuomeninėmis grupėmis ir organizacijomis, didinant Universiteto žinomumą, identifikuojant bendrus interesus, 2014 m. Bialystoko universiteto (Lenkija) iniciatyva pradėtas kurti pasienio universitetų tinklas, kurio nariu tapo Vytauto Didžiojo universitetas. Tai tarptautinis dešimties Lenkijos, Baltarusijos, Lietuvos, Ukrainos ir Rusijos aukštųjų mokyklų konsorciumas (<http://sup.uwb.edu.pl/urwwk.htm>). Prie bendros veiklos pakviestos prisijungti ir tinklui priklausančių universitetų bibliotekos.

Viena iš Universiteto strateginių mokslo tyrimų rezultatų sklaidos nuostatų – atvirumas, prieinamumas, deklaruotas tarptautiniame atvirosios prieigos prie mokslinės informacijos nuostatų registre *Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies* (ROARMAP, <http://roarmap.eprints.org/236>). Pasirašydami licencines sutartis su Universitetu ar kitais leidėjais dėl kūrinių sklaidos, mokslininkai vadovaujasi šiomis nuostatomis ir dažniausiai suteikia atvirąją prieigą internete ar intranete prie savo publikuotų monografijų, studijų, straipsnių, pranešimų, o pasaulio mokslo bendruomenė turi unikalią galimybę

naudotis mokslinių tyrimų rezultatais, pateikiamais vienoje vietoje – Vytauto Didžiojo universiteto el. publikacijų institucinėje talpykloje (VDU ePub, <http://etalpykla.vdu.lt> / <http://erepository.vdu.lt>), kuri yra Lietuvos akademinės bibliotekos (eLABa) dalis. Tarptautinė Universiteto mokslo darbų sklaida vykdoma ir per pasaulinius atvirosios prieigos talpyklų registrus: *Registry of Open Access Repositories* (ROAR, <http://roar.eprints.org>) ir *Directory of Open Access Repositories* (OpenDoar, <http://www.opendoar.org>). 2014 m. pabaigoje Universiteto el. publikacijų institucinėje talpykloje mokslinių publikacijų buvo sukaupta beveik 3 tūkst. (128 knygos, 2 494 straipsniai iš 62 pavadinimų žurnalų). 80 % Universiteto darbų yra atvirai prieinami internete, 20 % – institucijos intranete.

2014 m. Universiteto mokslininkų leidiniai buvo platinami 6 akademinuose, 5 neakademinuose knygynuose ir 2 interneto knygynuose, perduoti į 85 Lietuvos bibliotekas, 10 institucijų bei tarnybų. Keletas projekto lėšomis parengtų leidinių (įskaitant anglų kalba) pasiekė užsienio šalių bibliotekas ir užsienio lietuvių bendruomenes Latvijoje, Lenkijoje, Rusijoje, Austrijoje, Vokietijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Australijoje – tai didina Universiteto žinomumą, palaiko Pasaulio lietuvių universiteto idėją bei švietimo ir mokslo leidinių sklaidą užsienyje.

Siekiant gerinti baigiamųjų darbų kokybę, mažinti plagijavimo galimybes rengiant darbus, didinti jų atvirumą ir prieinamumą visai visuomenei Universiteto magistro darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų el. dokumentų informacinėje sistemoje (ETD IS) studentai savarankiškai archyvavo savo baigiamuosius studijų darbus. Taip jie skatinami rengti darbus naudojantis daugialypės terpės technologijomis, jiems sudarytos palankios sąlygos naudotis pažangiomis skaitmeninių bibliotekų ir el. leidybos galimybėmis. 2014 m. į ETD IS studentai suarchyvavo 807 magistrų darbus, daktaro disertacijas ir jų santraukas. Tai 18,2 % daugiau nei 2013 metais. Iš viso 2014 m. Universiteto ETD IS sukaupta 4 777 studentų darbai.

127 pav. ETD Lietuvos akademinėse institucijose 2014 m.

80 % baigiamųjų darbų studentai suteikė atvirosios prieigos internete ar Universiteto intranete statusą, o 20 % darbų prieigą studentai laikinai sustabdė tam tikram laikotarpiui, apie šiuos darbus pateikta

tik bibliografinė informacija. 2014 m. pagal dokumentų, esančių Universiteto ETD IS, skaičių, Vytauto Didžiojo universitetas tarp kitų universitetų užėmė 3 vietą, o pagal suarchyvuotų – 2 vietą.

2014 m. bibliotekoje sukurta šiuolaikiška, aktyvioms studijoms palanki aplinka, į kurią patekęs besimokantis žmogus galėtų išsiugdyti tokius gebėjimus, kurie reikalingi nūdienos pasaulyje. 2014 m. duris atvėrė naujas, modernus bibliotekos padalinys – Socialinių mokslų ir Teisės fakultetų biblioteka (toliau – SMTFB) ir rekonstruota Vaclovo Biržiškos skaitykla, taip pat įrengta nauja prof. Leono Gudaičio kolekcijų skaitykla. SMTFB – dviejų fakultetų studijoms suformuotame atvirame fonde bendruomenei prieminami 26 tūkst., o Vaclovo Biržiškos skaitykloje – 37 tūkst. dokumentų, t. y. beveik 3 kartus daugiau nei prieš rekonstrukciją. Lietuvių fondo užsienio kalbų skaityklos dokumentų fondas papildytas beveik 2,5 tūkst. leidinių. 2014 m. beveik 56 % bibliotekos leidinių yra atviruose fonduose.

Plečiant Universiteto elektroninę biblioteką, bendruomenės narių patogumui bibliotekoje įdiegta moderni knygų apsaugos ir savarankiško jų skolinimo / grąžinimo sistema, veikianti pagal radijo bangų technologiją (RFID). SMTFB, Vaclovo Biržiškos skaitykloje bei Gamtos ir Informatikos fakultetų bibliotekoje įdiegtą RFID sistemą sudaro 1) automatizuota dokumentų apsaugos sistema: praėjimo varteliai bei stebėjimo ir registravimo sistema, 2) elektroninis savitarnos knygų išdavimo ir grąžinimo reguliuojamo aukščio įrenginys, pritaikytas ir turintiesiems negalią, 3) išorinis elektroninis savitarnos knygų grąžinimo bet kuriuo paros metu įrenginys, 4) nešiojamasis fondo inventORIZACIJOS prietaisas, leidžiantis tikrinti leidinių susatymo lentynose tikslumą, nustatyti jų trūkumą, atlikti fondo inventORIZACIJĄ, 5) kompiuterizuotos bibliotekos personalo darbo vietos, 6) RFID apsaugos elementai knygoms ir kompaktinėms plokštelėms. RFID sistema – nauda bendruomenei ir bibliotekos darbuotojams. Įdiegtos pažangios interaktyvios elektroninės paslaugos veikia savitarnos principu ir sudaro sąlygas bendruomenės narių savarankiškumui, privatumui, nereikia laukti bibliotekininko paslaugų išduodant ir grąžinant leidinius, juos galima grąžinti 24 valandas per parą. Nauda bibliotekai – efektyvus leidinių valdymas ir kontrolė, inventORIZACIJA, taip pat lengvas ne vietoje padėtų leidinių suradimas, darbuotojai turi daugiau laiko konsultuoti vartotojus.

Atnaujintoje bibliotekos infrastruktūroje sukurtos 5 individualaus ir grupinio darbo zonos, kuriose yra 18 darbo vietų, įrengtos naujos ir (arba) atnaujintos 224 darbo vietos, iš jų 81 kompiuterizuota. Lietuvių fondo užsienio kalbų skaitykloje įrengtos 2 kabinos, skirtos kalbų mokymuisi. Įgyvendinant Valstybinio studijų fondo projektą „Studijų prieinamumo užtikrinimas specialiųjų poreikių turintiems studentams“ bibliotekoje įdiegta kompensavimo įranga lankytojams, turintiems fizinę negalią: specializuoti ergonominiai baldai (reguliuojamo aukščio stalai ir kėdės, pristumiami stalai), motorikos ir regos sutrikimų turinčių lankytojų darbą palengvinantys kompiuterių priedai. Vaclovo Biržiškos skaitykloje galima naudotis vaizdo didintuvu *Freedom Scientific TOPAZ XL Hd*, Brailio rašto spausdintuvu *INDEX Braille Everest* ir Brailio užrašine *Eurobraille Esys*. Įdiegta programinė įranga specialiųjų poreikių turintiems lankytojams: *SuperNova* (didina tekstą ekrane), *JAWS* (analizuoja informaciją ir paverčia tekstą garsu), *WintalkerVoice* (paverčia informaciją garsu lietuvių kalba). Po rekonstrukcijos skaityklose sukurta ergonomiška aplinka: įdiegta moderni šildymo ir vėdinimo-kondicionavimo sistema, Vaclovo Biržiškos skaitykloje iš esmės pagerintas patalpos apšvietimas: pakeisti stoglangiai, įstatyti nauji langai; atlikta patalpų garso izoliacija.